

Styckmålet - hela kronologin

1982 - Teets fru

I januari 1982 hittas 24-åriga Anne-Catherine död i en lägenhet på Söder i Stockholm. Rättsläkare och kriminaltekniker anser att kvinnan berövat sig livet, men några polismän misstänker att det kan ha rört sig om ett mord.

Det sprids ett rykte bland poliser vid våldshoteln i Stockholm att det är Anne-Catherines make, 28-åriga underläkaren Teet Härm, som skulle ha mördat sin fru. Teet arbetar som rättsläkare vid rättsläkarstationen i Solna och har fått en del utredare inom våldshoteln emot sig. De tycker han verkar dryg och nedlåtande mot poliser. Utredningen av Anne-Catherines död avskrivs, eftersom ingenting tyder på att brott skulle föreligga. Hennes vänner har berättat för polisen att hon flera gånger talat om att beröva sig livet och att hon tidigare försökt begå självmord. Men Anne-Catherines föräldrar accepterar inte att dottern skulle kunnat begå en sådan handling. De anklagar Teet för hennes död.

1984 - den styckade kvinnan

Två och ett halvt år senare, sommaren 1984, påträffas delar av en kvinnokropp i svarta sopsäckar på två platser i Stockholmsområdet. Genom fingeravtryck identifieras kvinnan som Catrine da Costa, 28-årig heroinist som finansierade sitt missbruk genom prostitution.

Polisen kontaktas nu av Teets f.d. svärfar Rolf, som berättar att Teet haft kontakt med prostituerade. Svärfadern misstänker att Teet mördat både hans dotter och Catrine. När polisen börjar gå runt nattetid i prostitutionskvarteren i centrala Stockholm med fotografier på misstänkta män, ingår därför Teets foto i samlingen. Det står snart klart för många gatuprostituerade att detta är den man, som polisen främst misstänker. Flera av de tillfrågade kvinnorna tycker sig känna igen Teet. En del säger sig ha haft honom som kund.

1984 - kollega driver på försöken att få fast Teet

I slutet av november 1984 blir Teets överordnade och handledare rättsläkaren Jovan Rajs klar med sitt obduktionsutlåtande över den styckade kvinnokroppen.

Rajs blev chockad, när polisen flera veckor tidigare berättade att hans doktorand Teet var utpekad som prostitutionskund. Han oroades också av att polisen i det längsta dröjt med att informera honom själv om misstankarna mot den kollega som han var handledare för. Andra på rättsläkarstationen hade fått information, men inte Rajs. Han blir nu en drivande kraft bakom försöken att få fast Teet för mord. Rajs säger till polisen att Teet kan ha begått flera kvinnomord.

Rajs obduktionsutlåtande är skraddarsytt för att utpeka Teet som skyldig till mord. Rajs hävdar att gärningsmannen sannolikt är läkare med kunskaper om obduktionsteknik. I brist på bevis stärker detta polisens förvissning om att Teet är skyldig.

Teet grips

Med stöd av Rajs utlåtande grips Teet i december 1984 inför sina arbetskamrater på

rättsläkarstationen i Solna och förs till polishuset på Kungsholmen för förhör.

Samma dag går polisen ut med information till journalisterna. Den sensationella nyheten att en läkare gripits för mord på en prostituerad slås upp stort i medierna. Kvällstidningen Expressen, där Teets f.d. svärmor Ann-Britt arbetar, beskriver den anhängne läkaren som en psykiskt sjuk våldsmän. En prostituerad kvinna som intervjuas i Expressen säger att hon trodde att den anhängne mannen var fotograf. Enligt flera tidningar skulle Teet ha varit en av Catrines fasta sexkunder. Ingen av dessa uppgifter skulle visa sig vara riktig. Mediemyten Obducenten skapades främst genom Expressens sensationsreportage om fallet.

Teet, "Obducenten", kopplas ihop med Thomas, "Allmänläkaren"

Samma dag som kvällstidningarna slår upp nyheten om den mordmisstänkte läkaren, ringer Christina, en journalist i 30-årsåldern, till utredarna på våldshoteln i Stockholm. Hon berättar att hennes man Thomas kände Teet under studietiden och att hon känner till ryktena om att Teet skulle ha mördat sin fru. Christina har just skrämts av misstanken om att hennes man Thomas kan ha förgripit sig sexuellt på parets snart tvååriga dotter. Polisen råder henne att lyssna med sin man ifall han kanske kan berätta något om Teet, som kan vara av värde för utredningen.

Teet sitter anhållen under fem dagar i början av december 1984. Polisens förhoppning är att han ska bryta samman när han pressas i förhör och erkänna. Varken förhören eller husrannsakan i hans hem och på hans arbete ger emellertid något som styrker misstankarna mot honom.

Förhör och nya indicier

Teet hörs både om Anne-Catherines död två år tidigare och om den styckade Catrine. Han nekar helt till att ha haft något med hustruns död att göra. Han medger att han tidigare vid några tillfällen köpt sex av prostituerade, men förnekar bestämt att han skulle haft någon kontakt med Catrine da Costa. Trots omfattande efterforskningar har polisen inte lyckats hitta någon anknytning mellan Teet och Catrine. Inte heller lyckas man få fram några andra bevis för hans skuld. Jovan Rajs obduktionsutlåtande är det enda som i praktiken pekar ut Teet som gärningsman.

Teet utestängs från sin anställning

Efter fem dagar släpps Teet ur häktet. Åklagaren förklarar för journalisterna att misstankarna mot honom fortfarande finns kvar. Teet är nu avstängd från sin anställning vid rättsläkarstationen och tillåts inte återvända till arbetet.

Till en början får Teet behålla lönen, men sensationsskriverierna kring Obducenten har gjort att ingen arbetsgivare i fortsättningen vill låta Teet arbeta som läkare. Han kan inte heller slutföra sin doktorsavhandling, eftersom stora delar av hans forskningsmaterial beslagtogs av polisen.

1985 - Thomas misstänks för incest

Under våren 1985 görs ytterligare en incestutredning kring Thomas och Christinas nu tvååriga dotter. De tidigare undersökningarna gav inga belägg för att barnet utsatts för något otillbörligt. Inte heller den nya utredningen visar att det fanns något belägg för misstankarna mot honom.

Thomas bryr sig den här gången inte om att delta i utredningen. Syftet med den skulle vara att hjälpa den unga familjen till en bättre sammanhållning, men vid det här laget hade hans fru

Christina redan lämnat honom och tagit med sig barnet. Han har inte heller något förtroende för barnpsykiatrikern Frank Lindblad, som ansvarar för utredningen. Lindblad tycker att Thomas borde undersökas av en vuxenpsykiatriker.

Christina lever ensam med barnet. Trots att utredningarna inte givit några belägg för att något övergrepp skulle ha förekommit är hon fortfarande övertygad om att Thomas gjort sig skyldig till incest. Hon försöker få honom åtalad, men lyckas inte övertyga åklagare och polis.

Vittne vid ett och ett halvt års ålder

I augusti 1985 kontaktar Christina på nytt polisen. Det har gått ett drygt år sedan fyndet av Catrines styckade kropp. Christina berättar nu att det snart treåriga barnet börjat prata om något skrämmande, som hon tydligen varit med om.

Enligt mamman hade barnet talat om att en tant styckats. Någon som hette "Pet" eller "Tet" skulle ha utfört styckningen tillsammans med barnets pappa Thomas. Barnet påstods också ha känt igen Catrine på en bild i en kvällstidning. Till de rädslor som barnet enligt Christina nu gav uttryck för hörde också någon som kallades "Fotografen".

Teet försöker begå självmord

Några månader senare, i november 1985, kallar polisen Teet och hans sambo till en rekonstruktion av det som hände kvällen, när Anne-Catherines kropp hittades i parets lägenhet tre år tidigare. Ett flera timmar långt polisförhör hålls följande dag. Teet får nu också veta att hans förordnande vid rättsläkarstationen inte kommer att förlängas. Efter ett gräl med sin sambo försöker Teet begå självmord. Han får hjärtstillestånd i ambulansen på väg till sjukhuset, men räddas till livet.

Teets hörsel slås ut under avgiftningsprocessen på sjukhuset. Hörselskadan blir ett bestående handikapp. Polisen gör på nytt husrannsakan i hans hem. Man hoppas hitta ett avskedsbrev med en bekännelse. Det man påträffar är Teets testamente, där han uppprepar att han är oskyldig: "Ett justitiemord är begånget, men den sammantagna bördan är mig för tung."

Barnet berättar via modern

Christinas allt tätare kontakter med mordutredarna leder till att barnpsykiatrikern Frank Lindblad och barnpsykologen Margaretha Erixon, samma personer som tidigare utrett incestmisstankarna mot Thomas, under senhösten 1985 får i uppdrag av polisen att under sträng sekretess utreda Christinas misstankar om att barnet varit med när Thomas och Teet styckat Catrines kropp.

Christina får också en kassetbandspelare av polisen för att själv banta sina samtal med dottern. Dessa band avlyssnas aldrig av barnpsykiatrikern och barnpsykologen. I stället utgår de från de andrahandsuppgifter, som Christina tidigare under hösten i förhör förmedlat till polisen om vad barnet skulle ha sagt.

1986 – det barnpsykiatriska utlåtandet

I januari 1986 lämnas den hemligstämplade barnpsykiatriska utredningen till polisen. Lindblads och Erixons utlåtande övertygar polisen om att barnet bevittnat styckningen av Catrine och att Thomas och Teet gemensamt styckat Catrines kropp. Enligt rättsläkaren Jovan Rajs skulle detta ha skett på rättsläkarstationen under pingsten 1984.

Innan polisen hinner gå vidare i utredningen mot läkarna inträffar mordet på Olof Palme. Alla polisiära resurser tas i anspråk för jakten på Palmes mördare. Styckmålet tillhör det som läggs åt sidan.

Förundersökningen mot Teet läggs ner

Sommaren 1986 beslutar kammaråklagare Torsten Wolff lägga ner förundersökningen mot Teet. Trots många försök har Teet inte kunnat få något nytt arbete. Hans hörselskada och ryktesspridningen kring hans person förstärker hans sociala isolering. Thomas däremot har börjat arbeta som läkare och vet inte om att polisen misstänker honom för delaktighet i ett styckmord.

Thomas f.d. hustru Christina söker i augusti 1986 upp polisen. Hon är upprörd över att polisen inte ingripit mot Thomas och säger att barnet nu berättat att pappan och Teet ätit ögon och druckit blod.

Det hinner gå ytterligare ett år, innan polisen på nytt slår till.

De två läkarna har inte någon kontakt med varandra och vet inte om att polisen betraktar dem som medbrottslingar. Inte heller känner någon av dem till att det nu finns ett hemligstämplat barnpsykiatriskt utlåtande, som tillsammans med utlåtandet från Teets tidigare kollega Jovan Rajs övertygat polisen om att de två läkarna mördat och styckat Catrine. Några tekniska bevis för deras skuld existerar fortfarande inte. Inte heller har polisen under de tre år som gått hittat något som visar att de två läkarna verkligen träffat Catrine.

1987 - Teet och Thomas häktas

På hösten 1987 grips först Thomas och några veckor senare även Teet. De utsätts för pressande förhör och får sitta häktade ett halvår. Den hemligstämplade barnpsykiatriska utredningen läcks till Expressen, som nu bättrar på innehållet i den och lanserar mammans uppgifter som Barnets Berättelse. I pressen nämns uppgifter om att polisen sökt efter fotografier, som kan ha tagits av den styckade kvinnokroppen.

Den sensationella publiciteten kring gripandet av de två läkarna och Expressens vinklade "avslöjanden" får vittnen att anmäla sig, som ger stöd åt polisens misstankar. Ett fotohandlarpar uppger att de tagit emot bilder på en styckad kvinnokropp för några år sedan och pekar med polisens hjälp ut Thomas som den kund som lämnat in filmen. En kvinnlig polis uppger att hon fyra år tidigare sett Catrine på tunnelbanan med Teet. En äldre dam med hund säger sig ha sett de två läkarna med ett litet barn gå in i en byggnad på Karolinska Institutet annandag pingst tre och ett halvt år tidigare. Vittnesuppgifterna publiceras i massmedierna redan innan rättegången börjat.

Efter fyra år - den första rättegången

Den första rättegången i Stockholms tingsrätt startar i januari 1988. Journalister och allmänhet trängs i rättssalen. Chefsåklagare Helin tvingas redan den andra rättegångsdagen att korrigera sin gärningsbeskrivning, eftersom polisen slarvat bort en viktig vittnesuppgift från 1984.

Orimlig gärningsbeskrivning

Den nya gärningsbeskrivningen blir i praktiken orimlig. I verkligheten skulle läkarna aldrig ha hunnit utföra de olika moment, som åklagarens gärningsbeskrivning och vittnesuppgifter

innefattade. I den uppjagade stämning som råder kring styckmålet påpekas detta emellertid inte av försvarsadvokaterna. Ett kölappssystem måste införas för att bringa ordning i trängseln utanför rättsalen. Påfallande många i auditoriet är yngre kvinnor. I medierna beskrivs vittnesuppgifterna mot läkarna okritiskt så som åklagare och polis framlagt dem. För allmänheten framstår läkarna som överbevisade om sin skuld. Rajs utlåtande, Barnets Berättelse och fotohandlarparets historia är huvudbevisningen mot de två åtalade.

Rättegången havererar

Denna första rättegång i Stockholms tingsrätt havererar emellertid, eftersom några av rättsens ledamöter pratat bredvid mun i en kvällstidning och det dessutom visar sig att rättsens ordförande varit frånvarande på grund av sjukdom vid det tillfälle då beslutet att fälla läkarna för mord fattades.

I mars 1988 ogiltigförklarar hovrätten rättegången på grund av rättegångsfel. Läkarna släpps ur häktet, där de suttit isolerade ett halvår. Under en kort period verkar det som om åtalet mot Teet och Thomas skulle läggas ner, men en kampanj präglad av feministiska slagord och vänsterretorik startas i syfte att få till stånd en ny rättegång mot dem.

Den nya rättegången i Stockholms tingsrätt sommaren 1988 resulterar i en skenbart friande dom. I sin motivering för den friande domen - i domskälen, som inte kan överklagas - skriver tingsrätten emellertid att läkarna överbevisats om att ha styckat Catrines kropp.

Enligt rättsens ordförande lagmannen Carl-Anton Spak skulle detta ses som en konsumentupplysning. Styckningsanklagelsen försöker Teet och Thomas att få prövad i högre rätt, men varken hovrätten eller högsta domstolen tar upp deras överklagande, eftersom de formellt blev friade från mordåtalet och domskäl enligt praxis inte får överklagas.

Media hänger ut jurister

Med styckningspåståendet som grund begär socialstyrelsen att hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd ska dra in de två läkarnas legitimationer. När ansvarsnämnden beslutar detta, reserverar sig nämndens två jurister, som då omgående hängs ut i Expressen under rubriken "De vill inte stoppa "styckmordsläkarna". De två juristerna betonar kraven på rättssäkerhet som grund för sitt ställningstagande.

1989 - överklagande återger legitimationerna

Läkarna överklagar deslegitimeringen till kammarrätten, som 1989 återger dem legitimationerna av just de skäl, som tidigare fått juristerna i ansvarsnämnden att reservera sig.

Beslutet att återge läkarna legitimationerna utlöser en folkstorm. Att den frikännande domen i tingsrätten i själva verket blev till en fällande dom, som inte gick att få prövad i högre instans, visar sig nu i mediernas behandling av legitimationsfrågan. Sveriges Radios Ekoredaktion namnger för första gången läkarna och namnen publiceras också av Svenska Dagbladet och Göteborgs-Tidningen.

Landets kvinnoorganisationer i uppror

Landets kvinnojourer och en rad kvinnoorganisationer startar kampanjer för att förmå regeringsrätten att upphäva kammarrättsens beslut. Sveriges Kvinnliga Läkares Förening arbetar

för att få Teet och Thomas uteslutna från Sveriges läkarförbund. Tusentals namn på protestlistor lämnas in till regeringsrättens kansli.

1990 - "Catrine och rättvisan"

Psykoterapeuten och prostitutionsdebattören Hanna Olsson, som utlöste den ursprungliga kampanjen mot läkarna publicerar 1990 boken "Catrine och rättvisan". Den innehåller en feministisk analys av styckmålet, som utgår ifrån att de två läkarna är skyldiga till mord och styckning. Enligt Olsson kunde läkarna inte dömas, eftersom de var män och tillhörde samhällets elit.

Ny rättegång

Regeringsrätten faller undan för opinionstrycket och ger kammarrätten bakläxa. Rättegången ska tas om. Men den här gången kräver regeringsrätten att bevisningen mot läkarna i den nya domstolsprövningen ska prövas, som om kammarrätten haft samma kompetens och erfarenhet som en allmän domstol. I praktiken är detta ett orimligt krav på en förvaltningsdomstol.

Det kammarrätten ska pröva är om Teet och Thomas styckat Catrines kropp. Detta brott är sedan flera år preskriberat. Det innebär att en allmän domstol (tingsrätt, hovrätt) inte hade fått lov att hålla rättegång om brottet och att en åklagare inte fått åtala för det. Men detta hindrar inte förvaltningsdomstolen från att genomföra vad som i praktiken blir en brottmålsrättegång och med samma bevisning som tingsrätten tre år tidigare tagit ställning till.

Medierna hårdbevakar

Den nya rättegången i kammarrätten 1991 hårdbevakas av medierna. De två läkarnas namn är nu allmänt kända, eftersom Ekoredaktionen rapporterar flera gånger om dagen varje rättegångsdag. Inslaget av kulturjournalister bland rättegångskommentatorerna är påfallande.

Två vittnespsykologer har förordnats av kammarrätten för att granska mammans påståenden om vad den ännu inte tvååriga dottern skulle ha upplevt. Vittnespsykologerna förlöjligas och kritiserar i landets ledande kvällstidning Expressen, samma tidning som lanserat Barnets Berättelse och i Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet.

Rättsliga rådet, landets högsta rättsmedicinska auktoritet har underkänt rättsläkaren Rajs utlåtande, som i praktiken utpekade Teet som trolig gärningsman. Enligt Rajs själv skulle kritiken mot honom bero på att en av experterna i rådet var nazist och ogillade Rajs, därför att Rajs var jude. När kammarrättens dom blir offentlig visar det sig att domstolen helt bortsett från vad Rättsliga rådet har anfört och enbart utgått från Rajs utlåtanden.

Legitimationerna återkallas igen

Efter en intensivt mediebevakad rättegång beslutar kammarrätten i maj 1991 att återkalla Teets och Thomas legitimationer. De förklaras överbevisade om att ha styckat Catrines kropp.

Kammarrätten tillmötesgår därmed de krav som medierna, kvinnoorganisationer och allmänna opinionen riktat mot rättssystemet. Läkarnas överklagande till regeringsrätten lämnas utan avseende. Efter att i fyra års tid ha rannsakats av rättssystemet tycks Teets och Thomas sak nu en gång för alla avgjord.

Utstötta ur samhället

Det går tre år. Teet, som genom sin invalidiserande hörselskada och massmediemyten kring hans person stötts ut från arbetsmarknaden, lever med skyddad identitet efter mordhot och har fått förtidspension. Thomas arbetar i sin fars företag med administrativa uppgifter och bor kvar i den lägenhet som familjen flyttade in i, när dottern kom till världen. Det händer att grannar i huset högljutt pekar ut honom som styckmördare för tillfälliga besökare.

I början av 1994 delar Brottsförebyggande rådet (BRÅ) ut fyra journaliststipendier. Ett av dem går till vetenskapsjournalisten Per Lindeberg. Hans projekt går ut på att undersöka hur massmedierna klarar av att beskriva spektakulära brott.

1999 - "Döden är en man"

Det går närmare fem år. På hösten 1998 antar bokförläggaren Tomas Fischer boken "Döden är en man" till utgivning, resultatet av Per Lindebergs projekt. I boken framläggs dittills okända uppgifter ur den ursprungliga polisutredningen. Den påstådda bevisningen mot läkarna kritiserar hårt. Av boken framgår att läkarna utsatts för ett rättsövergrepp och att det inte finns några belegg för att de ens skulle känt till den döda kvinnans existens.

Redan innan boken tryckts, vållar den uppståndelse i medierna. Utan författarens kännedom lämnar förlagschefen Agneta von Schinkel ut bokmanuset till psykoterapeuten Hanna Olsson, en av dem som kritiserar i boken. Sedan Olsson förmått von Schinkel att bryta utgivningskontraktet med Lindeberg, tar von Schinkel också kontakt med Brottsförebyggande Rådet och varnar myndigheten för att ha med Lindeberg att göra.

När bokförläggaren Tomas Fischer får kännedom om kontraktsbrottet, tar han själv över ansvaret för bokutgivningen och förklarar Agneta von Schinkel icke önskvärd på förlaget. Dagens Nyheters kulturredaktion, som också kritiserar i boken, misstänkliggör både förlaget och författaren redan innan boken ännu kommit ut.

Nytt liv i debatten

"Döden är en man" publiceras i januari 1999 och får stor uppmärksamhet i medierna. Reaktionerna på bokens innehåll går skarpt isär. Mot hätska angrepp från provocerade feminister och företrädare för medievänstern som Jesus Alcalá, Nina Lekander och Per Svensson står berömande recensioner av samhällsdebattörer som Knut Ahnlund, Jan Guillou och P-O Enquist. F.d. förlagschefen Agneta von Schinkel prisas av kvinnliga journalister för sitt mod att försöka stoppa boken.

Polisen får nya tips

I den nyväckta debatten kring styckmålet får polisen in en del nya tips. En förundersökning startas av Västerortpolisen, som nu också granskar tidigare förbisedda spaningsuppslag från den ursprungliga mordutredningen. Två män som varit kunder hos Catrine hörs om sina förehavanden vid tiden för hennes försvinnande. Ett av vittnena från styckmålet, en prostituerad kvinnlig narkoman som påstått sig ha fört dagboksanteckningar om två läkare, som Catrine skulle ha känt, hörs av polisen som misstänkt för mened. Chefsåklagare Bjarne Rosén beslutar emellertid att dessa utredningsinsatser ska avslutas utan ytterligare åtgärder.

Politisk kampanj

En lärare i processrätt vid Stockholms Universitet med bakgrund i kommunistiska partiet marxist-leninisterna KPML(r), docenten Christian Diesen, medverkar till att två elever producerar ett examensarbete om da Costafallet, där bevisningen mot läkarna beskrivs som övertygande och "Döden är en man" som osaklig och vinklad. Examensarbetet lanseras i Expressen, i den socialdemokratin närstående tidskriften Arena och i flera av extremvänsterns tidningar som ett vetenskapligt belägg för läkarnas skuld.

Hanna Olssons bok "Catrine och rättvisan" ges med hjälp av statsbidrag ut i ny upplaga i serien "En bok för alla". När Per Lindeberg försöker intressera redaktionen på "En bok för alla" för att även ge ut "Döden är en man", får han av förlagschefen beskedet att förlaget inte ger utan några fackböcker.

Rättsläkaren Jovan Rajs framträder i maj 2000 i tidskriften Arena och förklarar att de journalister som övertygats om att läkarna kan vara oskyldiga är "idioter". I samma nummer av Arena döms boken "Döden är man ut" och författaren beskrivs som politiskt reaktionär. "Arbetarrörelsen och hela den breda vänstern" uppmanas att bemöta den kritik av rättsväsendet, som boken "Döden är en man" för fram.

Förläggaren Dan Israel på Norstedts ger författaren Kristina Hjertén i uppdrag att skriva en bok om Jovan Rajs. I boken får Rajs möjlighet att svartmåla de rättsläkarkollegor, som kritiserat honom för ovetenskaplighet. Han beskriver Teet som skyldig i styckmålet och berättar om sin känsloladdade inställning till den yngre kollegan, som han skulle komma att misstänkliggöra med sitt utlåtande i styckmålet:

"Under en kortare tid var jag rädd för att han, om han misstänkte att jag kunde avslöja honom, kanske skulle vilja röja mig ur vägen, skjuta eller knivhugga mig i ryggen en mörk höstkväll. Men min rädsla gick snabbt över. Jag förstod att han inte hyste något personligt agg mot mig, jag var hans respekterade lärare som han nu ville ha som sin motståndare. Han iscensatte ett skådespel, utan mig inga aktörer. Han ville hellre ha mig levande än död."

När boken publiceras tar författaren Kristina Hjertén offentligt avstånd från den.

Ansökan om resning

Teets och Thomas advokat Kerstin Koorti begär resning beträffande styckningsanklagelsen. Resningsansökningarna går i komplicerade juridiska turer. Först till Högsta domstolen, därefter till Svea Hovrätt och efter avslag i hovrätten sedan åter till Högsta domstolen. En resningsansökan i legitimationsärendet inlämnas även till Regeringsrätten. Samtliga dessa resningsansökningar avslås.

Misstänkliggörande i TV

Inför Regeringsrättens väntade beslut producerar redaktionen för Sveriges Televisions "Uppdrag Granskning" under 2001 ett reportage, där den nya förundersökningen kring styckmålet beskrivs som ett försök att manipulera medierna till läkarnas fördel. Detta första program, som visas inte mindre än sex gånger och beräknas ha setts av ca en miljon tittare, följs under det närmaste året av ytterligare tre program, som misstänkliggör de två läkarna.

Teet utpekas i ett av dessa program som misstänkt för att ha mördat sin fru. I ett annat program antyds att han skulle vara seriemördare och skyldig till mord på tre prostituerade kvinnor. SVT-reportern Lars Borgnäs använder sig i programmen av de obekräftade misstankar mot Teet, som

tidigare spritts av bland annat rättsläkaren Rajs och dennes kollega, den sedermera deslegitimerade rättsläkaren Olle Lindquist.

Uppdrag Granskningens mediekampanj mot de två läkarna torde vara unik i Sveriges Televisions programverksamhet.

Fotografiet

Ett exempel på redaktionens målmedvetna sätt att misstänkliggöra Teet är omnämmandet av ett fotografi, som polisen påträffade i handskfacket på Teets bil, då han greps första gången i december 1984. Bilden föreställde den s.k. Yngsjömörderskan Anna Månsdotter, fotograferad före sin avrättning 1890. Bilden i sig är inte kontroversiell, utan har ofta publicerats i kriminalhistoriska sammanhang och kan för övrigt även beskådas på Internet.

I programmet - som utpekar Teet som trolig seriemördare – framställs emellertid själva innehavet av bilden som ett belägg för att Teet skulle vara ute efter att skada kvinnor. Särskilt graverande var det enligt programmet att fotografiet återfanns just i bilens handskfack. Detta var allvarigare än om Teet förvarat bilden på sitt nattduksbord, förklarade en engelsk rättspsykiatriker, som intervjuades av reportern Lars Borgnäs.

Enligt Teets egen förklaring var bakgrunden den att arkivet på rättsläkarstationen, där han arbetade på hösten 1984, var i oordning och att äldre material skulle gallras. Eftersom fotografiet ändå skulle kastas, hade Teet tagit det och lagt in det i handskfacket för att spara det bland annan rättsmedicinsk kuriosa, som han hade i sitt arbetsrum hemma. Innan han kom ihåg att städa ur handskfacket, blev han anhållen och bilen undersöktes av polisen.

Eftersom fotografiet på Yngsjömörderskan i sig är föga dramatiskt och dessutom välkänt för den kriminalhistoriskt intresserade, valde Uppdrag Granskning att komplettera den med en egenhändigt framskaffad bild på en vaxavgjutning föreställande Anna Månsdotter efter avrättningen, som redaktionen hittat på Polismuseet. Att vaxavgjutningens hopsydd ansikte (bödelns bila tog snett) gjorde ett skrämmande intryck på tv-tittarna är troligt. På detta sätt laddade reportern Lars Borgnäs och hans researcher Nina Löfgren den okontroversiella första bilden med det kusliga innehållet i den andra bilden för att förstärka intrycket av att det måste vara något fel på en person, som har en sådan bild i sin bil.

Anmälan till Granskningsnämnden

Samtliga fyra SVT-program har anmälts till Granskningsnämnden för radio och tv (på denna webbplats debattsida finns anmälningarna utlagda). De närmast ansvariga för Uppdrag Granskningens program är reportern Lars Borgnäs och researchern Nina Löfgren, projektledaren Thomas Lundqvist och chefen för SVT:s Nyheter och Fakta Eva Hamilton – sedermera befordrad till chef för Sveriges Television.

Att Uppdrag Granskningens kampanj mot läkarna genomfördes trots ett mycket ansträngt budgetläge, då SVT Nyheter och Fakta kraftigt överskred sina ekonomiska ramar, visar den betydelse redaktionen tillmäter försvaret av den etablerade mediebilden av de två läkarnas skuld. Uppdrag Granskning är idag statstelevisionens enda redaktion för s.k. undersökande journalistik.

Efter ett halvårs betänketid - i slutet av oktober 2002 - fastslog Granskningsnämnden att Sveriges Televisions misstänkliggörande av Teet som hustrumördare och seriemördare samt av Thomas som hans medbrottsling inte stred mot kravet på saklighet i SVT:s sändningstillstånd.

Nämndens beslut finns utlagt tillsammans med anmälningarna under länken "Debatten" på denna webbplats.

Granskningsnämndens beslut gällde alltså ett infekterat och massmedialt mycket uppmärksammat rättsfall, där delar av den svenska kvinnorörelsen under lång tid bedrivit en könspolitisk opinionsbildning mot de två utpekade männen. Trots detta valde Granskningsnämnden att låta ärendet avgöras av en nämnd bestående av fem kvinnliga ledamöter och två manliga. Föredraganden var en kvinnlig handläggare. Av de två manliga ledamöterna var den ene ordförande vid beslutet. Denne ordförande, regeringsrådet Göran Schäder, hade året innan deltagit i regeringsrättens beslut att vägra de två f.d. läkarna resning.

Nämndens ordförande hade sålunda en dokumenterat negativ förhållning till de två personer, som misstänkliggjordes i Uppdrag Gransknings programserie.

Granskningsnämnden har därför anmälts till Justitieombudsmannen (JO) med begäran om prövning av frågan om jäv. Anmälan finns utlagd under länken "Debatten", där även JO-beslutet redovisas.

Rättsväsendet bromsar

Samtidigt som den svenska statstelevisionen sprider en bild av de två läkarna som skyldiga till styckmord, har det svenska rättsväsendet hittills motsatt sig alla försök att förutsättningslöst granska den påstådda bevisningen mot Teet och Thomas i ljuset av nya fakta i målet. Varken Högsta domstolen, Svea hovrätt eller Regeringsrätten har beviljat läkarna resning. Chefsåklagare Bjarne Rosén, som vägrat ta upp frågan om mened från dagboksvittnets sida till rättslig prövning, har också vägrat att medverka till att de plastsäckar som innehöll offrets kroppsdelar undersöks för fingeravtryck med dagens avancerade kriminalteknik. Rosén har förklarat att en sådan utredning ändå inte skulle bringa klarhet i frågan om kvinnans död, oavsett om läkarnas fingeravtryck skulle påträffas på säckarna eller inte. Att någon annans fingeravtryck kunde komma att påträffas skulle alltså enligt detta resonemang vara helt ointressant.

Styckmålsdebatten fortsätter

I medierna har debatten om styckmålet fortsatt även efter det att den nya polisutredningen av da Costafallet avslutats. Ett växande antal jurister, journalister, läkare och samhällsdebattörer har begärt att läkarna ska tillåtas få resning, så att skuldfrågan på nytt kan prövas. En rad kända opinionsbildare har också vädjat till justitieminister Thomas Bodström att förhindra att domstolar tillåts utpeka människor som skyldiga i domskäl, utan att de utpekade ska få möjlighet till prövning i högre rätt. Bodström har emellertid förklarat att han inte anser att någon sådan lagändring behövs.

Domare kritiserar rättsväsendet

Förre lagmannen Lars-Erik Tillinger har under våren 2002 i en anmälan till Justitieombudsmannen (JO) ingående analyserat kammarrättens dom i legitimationsärendet 1991 och påvisat de svagheter som fanns i rättens bevisvärdering. Tillinger kritiserar också kammarrätt och regeringsrätt för att ha brutit mot grundläggande rättssäkerhetsprinciper genom att hålla rättegång om ett preskriberat brott.

Den som anser att domstolarna påverkades av opinionsbildningen kring styckmålet och av mediernas hets mot de två läkarna kan i Lars-Erik Tillingers analys finna goda argument för

denna uppfattning. JO beslöt emellertid omgående - två dagar efter det att anmälan inkommit - att lämna anmälan utan åtgärd. Lars-Erik Tillingers anmälan kan läsas på denna webbplats debattsida. Där finns också hans uppsats "Kammarrättsdomen i styckmålet _ ett rättsövergrepp" från december 2002.

Nya examensarbeten

Flera akademiska uppsatser har sedan 1999 berört da Costafallet. Påfallande ofta speglar uppsatserna den klyfta som finns mellan olika tolkningar av fakta i målet. Vid Umeå universitets juridiska institution har juridikstuderanden Olof H Johansson lagt fram en tjugopoängsuppsats med titeln "Bevisvärdering och styckmordsmålet". Johansson åberopar där den modell för bevisvärdering, som lanserats av vänsterjuristen Christian Diesen, vilken numera befordrats till professor i processrätt vid Stockholms universitet. Hade Diesens bevisvärderingsmodell använts av tingsrätten borde läkarna ha dömts för mord, hävdar Johansson. I uppsatsens sista avsnitt tar Johansson för egen del bestämt avstånd från alla tankar på att läkarna skulle kunna vara oskyldiga.

Vid institutionen för idé- och lärdomshistoria vid Göteborgs universitet har Patrik Nyberg i en D-uppsats betitlad "Stigmatiseringen av Obducenten" analyserat de sociala hotbilder och psykologiska mekanismer, som medverkat till att en enskild person lanserats som en mytologisk skräckfigur i medierna och därmed också i allmänhetens ögon. Hans uppsats kan läsas på denna webbplats debattsida.

Europadomstolen

Under hösten 2002 meddelar Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna att man inte tänker ta upp Thomas och Teets klagomål över det svenska rättssystemets behandling av deras fall. Europadomstolens beslut kan inte överklagas.

I Sverige förs debatten om rättsfallet vidare i medierna på nytt aktualiserad av Jan Guillous bok "Häxornas försvarare - ett historiskt reportage". Bokens avsnitt om Barnets Berättelse finns att läsa under länken "Debatten".

Ett tjugotal samhällsdebattörer och forskare har i början av 2003 vänt sig till Riksåklagaren (RÅ) med begäran att läkarnas ärende skall tas upp till förnyad prövning i domstol och att Regeringsrättens ledamöter skall åtalas för tjänstefel, eftersom läkarnas rättssäkerhet kränkts i förvaltningsdomstolen. I en anmälan till Justitieombudsmannen (JO) har samma undertecknade begärt en prövning av Regeringsrättens agerande i rättsfallet. Skrivelserna finns inlagda under länken "Debatten" tillsammans med de rättsvårdande myndigheternas svar.

Polisen misstänker inte längre Obducenten

Sedan Sveriges Television och redaktionen för Uppdrag Granskning utpekade den s.k. Obducenten som trolig seriemördare, startade Stockholmspolisen en ny utredning av oklara dödsfall under 1980-talet, däribland Teets hustrus död 1982. Sommaren 2003 avskrivs dödsfallet, eftersom det inte kunnat styrkas att något brott blivit begånget. I den promemoria som upprättas av polisen förklarar man att Teet inte är skyldig till någon brottslig handling i samband med hustruns död. Detta ställningstagande från polisens sida negligeras i stort sett helt av press, radio och TV. Undantaget är Dagens Nyheter, som i förbigående redovisar resultatet av utredningen.

Detta hindrade dock inte SVT-reportern Lars Borgnäs från att i bokform hösten 2003 ännu en gång lägga fram sina misstänkliggöranden av de två läkarna. I hans bok lanseras teorier om att samme man, som tagit livet av Teets hustru också skulle ha mördat andra kvinnor. Mördaren hade enligt Borgnäs valt kvinnor med namn som liknade Jack Uppskärarens offers. Enligt SVT-reportern var det troligen flera män inblandade i Catrine da Costas död - en arkitekt, en polisman och så givetvis de två läkarna. Boken mottogs med entusiasm av feministiska skribenter. Journalisten Maria Carlshamre skrev på Dagens Nyheters ledarsida att da Costafallet borde kunna lösas, om bara polisen tog fasta på Lars Borgnäs hypoteser.

I samma anda producerade Kanal 5 hösten 2003 i sin ockultistiska tv-serie "Förnimmelse av mord" ett inslag, som handlade om da Costafallet. De två medier, som uttalade sig om fallet, visade sig ha förnimmelser, som i stort sett sammanföll med kvällstidningarnas tidigare förnimmelser av hur det hela skulle ha gått till. Programledaren Pontus Gårdinger meddelade tittarna i slutet av inslaget att Kanal 5 bistått polisen med uppgifter om vad medierna kommit fram till. Gårdinger hoppades att mediernas insats skulle föra utredningen framåt.

En ny resningsansökan

Anders Agell, internationellt känd svensk jurist och professor emeritus i civilrätt vid Uppsala universitet, kom under 2003 att granska förvaltningsdomstolarnas behandling av läkarnas legitimationsärende och även tingsrättens hantering av det ursprungliga mordåtalet från 1988. Hans analys av den juridiska problematiken i fallet resulterade hösten 2003 i en resningsansökan för de båda läkarnas räkning till Regeringsrätten med begäran om att de skall återfå sina legitimationer. Professor Agells resningsansökan finns att läsa på hans hemsida www.andersagell.se, där även andra inlagor i fallet lagts ut.

Denna nya vändning i da Costafallet har medfört att feministgrupper och vänsterdebattörer på nytt engagerat sig i opinionsbildningen mot de två läkarna i syfte att förhindra en resning. Även utomlands har fallet väckt intresse under 2003. Ett tv-team från den statliga estniska television besökte under hösten Stockholm och gjorde ett inslag, där medieheten mot den s.k. Obducenten – vars familj på pappans sida kommer från Estland - och det rättsliga övergrepp han utsatts för stod i fokus.

Efter nio månaders betänketid meddelade Regeringsrätten i juli 2004 att de två läkarna inte skulle tillåtas få resning i målet. I beslutet avfärdades professor Agells resningsansökan summariskt utan någon saklig prövning av de nya omständigheter och de uppenbara missförhållanden, som redovisats i Anders Agells analys av fallet.

Ansvariga för detta fortsatta övergrepp mot de två läkarna och deras familjer är regeringsråden Susanne Billum, Stefan Ersson och Carina Stävberg samt den föredragande regeringsrättssekreteraren Rune Hedin. Ytterst ansvarig är regeringsrättens ordförande Hans Ragnemalm.

En dramadokumentär om da Costafallet, som började spelas in av Sveriges Televisions Dramaavdelning under 2001, visade sig ge en motbild till SVT:s Uppdrag Granskningens beskrivning av de två läkarna som våldsbrottslingar. Färdigställandet av dramadokumentären "Styckmordet – en rättsskandal" förhalades dock med SVT-ledningens goda minne under flera års tid. Den färdiga filmen var på väg att stoppas, när den allmänna kritiken mot censurbeslutet på kultursidor och i debattartiklar till slut under 2005 gav SVT-ledningen kalla fötter. Man beslöt sig därför för att visa den under pingstaftonen, då antalet tittare kunde förmodas vara minimalt. I en förhandsinspelad debatt som sändes i samband med dokumentären medverkade bl.a. två jurister utan nämnvärda förhandskunskaper detta komplicerade fall. Till skillnad från

Uppdrag Gransknings flerfaldigt repriserade program om fallet, sändes dramadokumentären enbart vid detta tillfälle och har därefter aldrig repriserats.

Året innan, sommaren 2004, hade två sistaårselever vid journalisthögskolan i Stockholm visat i sitt examensarbete att polisen inte brytt sig om att gå vidare med viktig teknisk bevisning från en av fyndplatserna, där säckar med Catrines kroppsdelar påträffats. Det rörde sig om en handduk, som legat intill plastsäckarna på den första fyndplatsen. Handduken hade polisen visserligen slarvat bort under de år som gått, men vid Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) fanns de hårstrån som upptäckts på handduken sparade.

Med hjälp av avancerad DNA-teknik kunde en forskargrupp vid Rudbecklaboratoriet i Uppsala fastställa att ett av hårstråna med stor sannolikhet kom från Catrine da Costa. Fortsatta analyser visade att hårstrån från flera personer funnits på handduken. Polisen ville först inte låta de två läkarnas DNA ingå i utredningen, men när Thomas Allgén och Teet Härm själva krävde att få bli undersökta, visade analyserna att DNA-fyndet på handduken helt säkert inte kom från någon av dem.

Redan tidigare hade några fragmentariska fingeravtryck på plastsäckarna analyserats. Någon identifiering av en tänkbar gärningsman gick dock inte att åstadkomma. Enligt polisen kom avtrycken dock inte från någon av de två läkarna.

Efter det senaste decenniets allt högljuddare kritik från advokater, journalister och vittnespsykologer mot ifrågasatta domar och oprofessionella polisutredningar presenterade Justitiekanslern 2006 en rapport som visade att allt fler felaktigt dömda i svenska domstolar beviljats resning och därefter blivit friade i den nya rättegången. Trots att da Costafallet är ett tydligt exempel på de systemfel som resulterat i de granskade rättsövergreppen, vägrar JK att medverka till att läkarna får sin sak prövad på nytt.

Efter avslaget i Regeringsrätten beslutar läkarnas ombud professor Anders Agell att pröva den enda återstående utvägen för att få upp da Costamålet i en domstol. Under 2007 inger han till Attunda tingsrätt en stämningsansökan mot staten, där läkarna begär skadestånd för de fel och försummelser från myndigheternas sida som medfört att deras liv förstörts och att de vållats stor ekonomisk skada genom det yrkesförbud de utsatts för.

I december 2007 inleds processen genom en förberedande förhandling, varefter parterna begärde en s.k. mellandom, där tingsrätten skulle ta ställning till frågan om preskription. Som ombud för staten hävdar JK att inga som helst fel och försummelser har förekommit i myndigheternas hantering av da Costafallet, men att även om så skulle varit fallet så var dessa fel och försummelser ändå redan preskriberade. Den period före 1995 som omfattade mångåriga polisutredningar, åtal och fyra rättegångar var det med detta synsätt inte möjligt att pröva rättsligt.

Tingsrättens mellandom finns utlagd på denna webbplats förstasida. Rådmannen Nils Hedström kom i domen våren 2008 fram till att preskriptionskravet från statens sida inte är förenligt med EU-rätten och därför bör avvisas. Detta för Justitiekanslern oväntade beslut resulterar i en jävsanklagelse från statens sida mot domaren och en begäran att Nils Hedström skall bytas ut mot en domare, som har större förståelse för statens krav. När detta skrivs är jävsfrågan ännu inte prövad.

De två läkarnas skadeståndsprocess mot staten beräknas börja under hösten 2008.

Kampen för de två läkarnas och deras familjers sak fortsätter. Av de många handlingar och debattinlägg, som återges på denna webbplats framgår att argumenten för skadestånd och resning i legitimationsmålet för läkarna är starka. Så länge Thomas Allgén och Teet Härm och deras familjer nekas en rättslig prövning och social upprättelse kan Sverige inte göra anspråk på att vara en rättsstat.